Dimensions and Indicators of Knowledge Management with an Artificial Intelligence Perspective in History Research Institutes

Bahareh Fozooni
PhD Candidate, Department of Communication and Knowledge Sciences, SR.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran. E-mail: b.fozooni@iau.ir. ORCID No.:0009-0002-2452-4450
Fahimeh Babalhavaeji
*Corresponding author, Associate Professor, Department of Communication and Knowledge Sciences, SR.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran. E-mail: 0045413411@iau.ir. ORCID No.: 0000-0002-5876-1588
Nadjla Hariri
Professor, Department of Communication and Knowledge Sciences, SR.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran. E-mail: nadjlahariri@iau.ac.ir. ORCID No.:0000-0003-2320-7023
Batool Rahmani
Assistant Professor, Department of Knowledge and Information Science, Roudehen Branch, Islamic Azad University, Roudehen, Iran. E-mail: ba.rahmani@iau.ac.ir. ORCID No.:0009-0002-3800-3138

ABSTRACT

Objective: History research institutes play a significant role in preserving, organizing, and disseminating historical and documentary knowledge. However, the diversity of historical resources, fragmentation of information, and dependence on researchers' tacit knowledge create challenges for effective knowledge management. Artificial intelligence offers opportunities to address these challenges through intelligent knowledge organization, retrieval, and analysis. This study aimed to identify and explain the dimensions and indicators of AI-oriented knowledge management in history research institutes.

Methodology: This applied qualitative study employed the meta-synthesis method to analyze domestic and international research on knowledge management and artificial intelligence. Iranian studies published between 2016 and 2025 and international studies published between 2010 and 2025 were considered. Initially, 137 studies were identified, of which 125 remained after preliminary screening. Following quality assessment using the Critical Appraisal Skills Programme (CASP), 72 articles were selected for final analysis. Relevant concepts were extracted through open coding and organized into subcategories, main categories, and overarching dimensions. Subsequently, experts in knowledge management and artificial intelligence were interviewed to examine the relevance, comprehensiveness, and conceptual consistency of the identified categories. Their suggestions were incorporated into the final structure.

Findings: The findings identified seven dimensions of AI-oriented knowledge management: knowledge leadership and governance, knowledge life cycle, knowledge assets and representation, human capital and knowledge-oriented culture, knowledge technology and infrastructure, intelligent knowledge management, and knowledge evaluation and value creation. These dimensions highlight the interdependence of organizational governance, knowledge processes, human competencies, technological capabilities, intelligent knowledge applications, and continuous evaluation in managing historical knowledge resources.

Conclusion: Effective AI-oriented knowledge management in history research institutes requires integrating technological capabilities with organizational governance, human expertise, and knowledge-sharing practices. The identified dimensions and indicators provide a conceptual foundation for improving the preservation, organization, retrieval, and utilization of historical knowledge. They may also guide institutional planning, support informed decision-making, and facilitate the responsible adoption of artificial intelligence while maintaining the authenticity and reliability of historical resources.

Keywords: Knowledge Management, Artificial Intelligence, History Research Institutes, Knowledge Management Indicators, Intelligent Information Retrieval

Introduction

History research institutes play a fundamental role in preserving, organizing, producing, and disseminating historical and documentary knowledge. Their knowledge resources include historical documents, archival collections, books, periodicals, photographs, research findings, and the specialized expertise of researchers, librarians, and archivists. The diversity and complexity of these resources make effective knowledge management essential for supporting historical research, preserving institutional knowledge, and facilitating access to reliable information. Despite the richness of their collections, history research institutes may face significant challenges in organizing, retrieving, sharing, and reusing knowledge. Information concerning a historical event, individual, or institution may be distributed across different documentary collections and research outputs without adequate conceptual connections. Furthermore, valuable knowledge concerning the identification, interpretation, authenticity, and historical context of resources often remains embedded in the tacit knowledge of specialists. When such knowledge is not systematically documented, its preservation and transfer may become difficult.

Artificial intelligence (AI) offers new opportunities to address these challenges through natural language processing, machine learning, intelligent information retrieval, knowledge extraction, and decision-support systems. However, the effective application of AI in historical research environments requires more than technological implementation. Historical knowledge involves contextual complexity, source authenticity, interpretive uncertainty, and the need for expert validation. Consequently, technological capabilities must be integrated with organizational governance, knowledge processes, human competencies, and reliable information infrastructures.

Although previous studies have investigated the relationship between knowledge management and artificial intelligence, the specific requirements of history research institutes have received comparatively limited attention. This study therefore aimed to identify and explain the dimensions and indicators of AI-oriented knowledge management in history research institutes and provide an integrated conceptual foundation appropriate to their distinctive knowledge resources and research activities.

Methodology

This applied study adopted a qualitative research approach using the meta-synthesis method. Meta-synthesis was employed to systematically identify, compare, interpret, and integrate findings from previous studies concerning knowledge management and artificial intelligence.

The research population comprised relevant Iranian studies published between 2016 and 2025 and international studies published between 2010 and 2025. The literature search focused on concepts associated with knowledge management, artificial intelligence, intelligent knowledge systems, organizational learning, knowledge representation, knowledge sharing, and related technological and organizational capabilities. Initially, 137 studies were identified. Following preliminary screening based on relevance and eligibility, 125 studies remained for further examination. The methodological quality of these studies was evaluated using the Critical Appraisal Skills Programme (CASP). Subsequently, 72 eligible articles were retained for coding and final qualitative analysis.

Data analysis involved extracting relevant concepts and findings, conducting open coding, comparing conceptual similarities and differences, and organizing the resulting codes into subcategories, main

categories, and overarching dimensions. Throughout this process, conceptually overlapping indicators were examined and refined to improve the coherence of the classification.

Subsequently, semi-structured interviews were conducted with seven experts in knowledge management and artificial intelligence to examine the relevance, comprehensiveness, and conceptual consistency of the identified categories. Expert feedback informed the refinement, integration, and organization of the final dimensions and indicators. The resulting structure represents a synthesis of the reviewed literature and expert perspectives.

Findings

The findings revealed that AI-oriented knowledge management in history research institutes is a multidimensional phenomenon comprising seven interconnected dimensions.

The first dimension, knowledge leadership and governance, concerns strategic direction, knowledge policies, leadership commitment, resource allocation, data governance, information security, and privacy protection. It emphasizes the importance of institutional coordination and appropriate governance mechanisms for responsible knowledge management.

The second dimension, knowledge life cycle, encompasses knowledge creation, acquisition, documentation, storage, sharing, transfer, retrieval, and application. It also highlights the potential of intelligent retrieval, semantic search, and recommendation mechanisms to improve access to relevant historical knowledge.

The third dimension, knowledge assets and representation, addresses the organization, digitization, description, preservation, and conceptual representation of knowledge resources. Historical ontologies, knowledge graphs, metadata, institutional memory, and data quality control can facilitate connections among historical documents, individuals, events, and research findings.

The fourth dimension, human capital and knowledge-oriented culture, emphasizes knowledge-sharing practices, organizational trust, motivation, acceptance of technological change, professional expertise, and AI literacy. It recognizes that intelligent technologies cannot replace the contextual judgment and interpretive capabilities of historical knowledge specialists.

The fifth dimension, knowledge technology and infrastructure, includes technological systems supporting knowledge management, interoperability, data integration, cloud-based capabilities, natural language processing, optical character recognition, handwritten text recognition, and analytical dashboards. These capabilities can support the processing and organization of heterogeneous historical resources.

The sixth dimension, intelligent knowledge management, focuses on applying AI-based methods to knowledge extraction, text mining, intelligent decision support, explainable AI, human-in-the-loop processes, intelligent agents, generative AI, and knowledge-related process analysis. This dimension emphasizes the integration of intelligent analytical capabilities with expert oversight.

The seventh dimension, knowledge evaluation and value creation, addresses the assessment of knowledge management performance, knowledge and digital maturity, intellectual capital, organizational resilience, benchmarking, and the value generated through knowledge-related activities.

Collectively, these dimensions demonstrate that AI-oriented knowledge management requires the coordinated development of organizational, human, technological, and knowledge-related capabilities rather than isolated technological interventions.

Discussion

The findings suggest that AI-oriented knowledge management in history research institutes should be understood as an integrated organizational and knowledge-based approach rather than merely the introduction of intelligent software. A central implication concerns the relationship between historical knowledge representation and effective retrieval. Historical information frequently involves variations in personal names, institutional titles, chronological references, and documentary descriptions. Consequently, intelligent retrieval systems become more valuable when supported by structured metadata, historical ontologies, and validated conceptual relationships.

Another important implication concerns the interaction between human expertise and artificial intelligence. AI-based tools can assist in extracting information and identifying relationships within large documentary collections; however, the interpretation of historical evidence requires attention to provenance, authenticity, contextual meaning, and uncertainty. Therefore, expert validation and human oversight remain essential. The findings also indicate that technological readiness alone is insufficient. Effective implementation depends on organizational policies, leadership support, knowledge-sharing culture, staff competencies, and mechanisms for evaluating knowledge-related outcomes. Neglecting these requirements may result in fragmented technological initiatives that do not substantially improve institutional knowledge processes.

Accordingly, the identified dimensions offer an analytical foundation for examining institutional needs, identifying priorities, and developing future research and practical initiatives concerning AI-oriented knowledge management in historical research environments.

Conclusion

This study identified seven interconnected dimensions of AI-oriented knowledge management in history research institutes through meta-synthesis and expert consultation. The findings indicate that effective knowledge management requires the integration of governance, knowledge processes, knowledge representation, human capabilities, technological infrastructure, intelligent applications, and performance evaluation. The proposed dimensions and indicators provide a conceptual basis for improving the preservation, organization, retrieval, sharing, and utilization of historical and specialized knowledge. They may also support institutional planning and the development of more coherent knowledge management initiatives. The study emphasizes that responsible AI adoption should preserve the authenticity, reliability, and historical context of documentary resources while recognizing the complementary roles of intelligent technologies and human expertise. Future research may examine the relative importance of the identified dimensions and evaluate their applicability across different history research institutes.

Funding

This research received no financial support.

CRediT Authorship Contribution Statement

First and Second Authors: Conceptualization, research design, data collection, translation of English-language sources, data analysis, coding, validation, interpretation of data and findings, and finalization of the manuscript. Third and Fourth Authors: Contribution to the research process and supervision.

Declaration of AI Use

Artificial intelligence tools were used solely for language editing and improving the clarity and readability of the manuscript.

Conflict of Interest

The authors declare that they have no conflicts of interest.

Ethical Considerations

The ethical principles of research were observed, and the confidentiality of participants' information was maintained.

Data Availability Statement

The data are available from the authors upon request.

Acknowledgements

The authors sincerely express their gratitude to the esteemed experts who generously devoted their time and contributed valuable insights through their participation in the research interviews. The authors also extend their appreciation to the respected reviewers for their constructive scientific and structural comments and suggestions, which contributed to improving the quality and scientific rigor of the manuscript.

ابعاد و شاخص‌های مدیریت دانش با رویکرد هوش مصنوعی در پژوهشگاه‌های تاریخ

بهاره فزونی
دانشجوی دکترا، گروه علوم ارتباطات و دانش‌شناسی ، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. رایانامه: b.fozooni@iau.ir - شماره ارکید: 0009-0002-2452-4450

فهمیه باب الحوائجی
* نویسنده مسئول، دانشیار ، گروه علوم ارتباطات و دانش‌شناسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران . رایانامه: 0045413411@iau.ir- شماره ارکید: 0000-0002-5876-1588

نجلا حریری
استاد، گروه علوم ارتباطات و دانش‌شناسی ، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. رایانامه: nadjlahariri@iau.ac.ir - شماره ارکید: 0000-0003-2320-7023

بتول رحمانی
استادیار، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، واحد رودهن، دانشگاه آزاداسلامی، رودهن، ایران. رایانامه: ba.rahmani@iau.ac.ir - شماره ارکید: 0009-0002-3800-3138

تاریخ ارسال: ۱۴۰۵/۰۶/۰۱
تاریخ ویرایش: ۱۴۰۵/۰۸/۰۱
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۸/۱۰

چکیده

هدف: پژوهشگاه‌های تاریخ به‌عنوان مراکز حفظ، سازماندهی و اشاعه میراث علمی و اسنادی، نیازمند بهره‌گیری از رویکردهای نوین برای مدیریت منابع دانشی هستند. در این میان، استفاده از ظرفیت‌های هوش مصنوعی می‌تواند به ارتقای فرایندهای دانشی، تسهیل بازیابی اطلاعات، حفظ دانش سازمانی و بهبود تصمیم‌گیری‌های پژوهشی کمک کند. ازاین‌رو، پژوهش حاضر با هدف شناسایی و تبیین ابعاد و شاخص‌های مدیریت دانش با رویکرد هوش مصنوعی در پژوهشگاه‌های تاریخ انجام شد.

روش‌شناسی: این پژوهش با رویکرد کیفی و به روش فراترکیب انجام شد. جامعه پژوهش شامل مطالعات داخلی و خارجی مرتبط با مدیریت دانش و هوش مصنوعی بود که در بازه زمانی ۱۳۹۵ تا ۱۴۰۴ در داخل کشور و ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۵ در خارج از کشور منتشر شده بودند. در مرحله جستجو ۱۳۷ مطالعه شناسایی شد که پس از غربالگری و ارزیابی کیفی، ۱۲۵ مقاله وارد بررسی نهایی شدند. سپس با استفاده از برنامه مهارت‌های ارزیابی حیاتی، ۷۲ مقاله برای استخراج کدها و تحلیل انتخاب شد. تحلیل داده‌ها بر اساس مراحل فراترکیب و با استفاده از کدگذاری باز انجام گرفت.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که مدیریت دانش با رویکرد هوش مصنوعی در پژوهشگاه‌های تاریخ بر هفت بعد اصلی شامل راهبری و حاکمیت دانش، چرخه حیات دانش، دارایی‌ها و بازنمایی دانش، سرمایه انسانی و فرهنگ دانش‌محور، فناوری و زیرساخت دانشی، هوشمندسازی مدیریت دانش و ارزیابی و ارزش‌آفرینی دانشی استوار است.

نتیجه‌گیری: نتایج نشان داد تلفیق مدیریت دانش و هوش مصنوعی می‌تواند زمینه ارتقای کارآمدی پژوهشگاه‌های تاریخ در مدیریت منابع دانشی و اسنادی، بهبود عملکرد پژوهشی، حفظ دانش تخصصی و توسعه نوآوری را فراهم سازد.

کلیدواژه ها: مدیریت دانش، هوش مصنوعی، پژوهشگاه‌های تاریخ، شاخص‌های مدیریت دانش، بازیابی هوشمند اطلاعات

مقدمه

امروزه مدیریت دانش به‌عنوان رویکردی مؤثر در ارتقای عملکرد و نوآوری سازمان‌ها، با افزایش حجم اطلاعات و پیچیدگی فرایندهای تصمیم‌گیری اهمیت بیشتری یافته است؛ به‌گونه‌ای که شناسایی، سازماندهی، ذخیره، تسهیم و به‌کارگیری دانش از عوامل اساسی موفقیت سازمان‌ها به شمار می‌رود(خسروی‌پور و همکاران، ۱۳۹۶؛ سوتو-آکوستا [1] و سگارا-ناوارو، [2] ۲۰۱۶). در این میان، سازمانه‌های پژوهشی و به‌ویژه پژوهشگاه‌های تاریخ به دلیل نقش خود در حفظ و تولید دانش تاریخی و فرهنگی و برخورداری از منابع متنوع آرشیوی، اسناد، کتاب‌ها و دانش تخصصی پژوهشگران، جایگاه ویژه‌ای در حفظ حافظه دانشی جامعه دارند (اخباری‌آزاد و همکاران، ۱۳۹۷؛ مرلو [3]، ۲۰۱۷).

با وجود اهمیت این مراکز، یکی از چالش‌های اساسی پژوهشگاه‌های تاریخ، پراکندگی منابع ، دانش تخصصی و دشواری تبدیل آن‌ها به دانشی سازمان‌یافته، قابل بازیابی و قابل استفاده مجدد در فعالیت‌های پژوهشی است .تنوع منابع تاریخی از جمله اسناد، کتاب‌ها، تصاویر و منابع آرشیوی، همراه با تفاوت در شیوه‌های توصیف و سازماندهی آن‌ها، بازیابی یکپارچه اطلاعات و برقراری ارتباط میان منابع مرتبط را دشوار می‌سازد. از سوی دیگر، بخش مهمی از دانش مربوط به شناسایی، تفسیر و شناخت زمینه تاریخی منابع، در تجربه و دانش ضمنی پژوهشگران، کتابداران و آرشیویست‌ها نهفته است و در صورت مستندسازی‌نشدن، با جابه‌جایی یا خروج نیروهای متخصص در معرض فراموشی قرار می‌گیرد (سانزوگنی [4] و همکاران، ۲۰۱۷). تداوم این وضعیت می‌تواند موجب دشواری دسترسی پژوهشگران به دانش موردنیاز، دوباره‌کاری در فعالیت‌های پژوهشی، استفاده‌نشدن از ظرفیت منابع موجود و کاهش امکان انتقال دانش تخصصی شود . همچنین محدودیت روش‌های سنتی در سازماندهی و بازیابی اطلاعات، نبود زیرساخت‌های هوشمند، محدودیت منابع انسانی متخصص و ضعف در تسهیم دانش، ضرورت بازنگری در فرایندهای مدیریت دانش این مراکز را برجسته می‌سازد (سلوم [5] و همکاران، ۲۰۱۸).

مسئله اساسی در این میان آن است که در پژوهشگاه‌های تاریخ، برخورداری از منابع اطلاعاتی گسترده لزوماً به معنای دسترسی مؤثر به دانش موجود در آن‌ها نیست. ممکن است اطلاعات مربوط به یک شخصیت، رویداد یا دوره تاریخی در اسناد، کتاب‌ها، نشریات، تصاویر و نتایج پژوهش‌های مختلف پراکنده باشد، اما ارتباط میان این منابع به‌گونه‌ای سازماندهی نشده باشد که پژوهشگر بتواند به تصویری منسجم از موضوع دست یابد. افزون بر این، بخشی از شناخت ارزشمند منابع تاریخی، مانند تشخیص ارتباط اسناد، شناسایی نام‌های متفاوت اشخاص و مؤسسات و آگاهی از پیشینه و اعتبار منابع، حاصل تجربه متخصصان است و همواره در نظام‌های اطلاعاتی ثبت نمی‌شود. در چنین شرایطی، حتی با

[1] Acosta-Soto
[2] Navarro-Cegarra
[3] erloM
[4] Sanzogni
[5] Salloum

وجود منابع غنی، دستیابی به دانش موردنیاز ممکن است به جست‌وجوهای طولانی، مراجعه مکرر به افراد متخصص و بررسی دوباره منابع منجر شود. بنابراین، مسئله صرفاً نگهداری و بازیابی اطلاعات نیست، بلکه چگونگی تبدیل منابع پراکنده و دانش تخصصی افراد به دانشی منسجم، معتبر، قابل انتقال و قابل استفاده در فعالیت‌های پژوهشی است.

در سال‌های اخیر، پیشرفت هوش مصنوعی فرصت‌های جدیدی برای تحول مدیریت دانش فراهم کرده است. فناوری‌هایی مانند پردازش زبان طبیعی، یادگیری ماشین و سامانه‌های هوشمند، امکان تحلیل، طبقه‌بندی و بازیابی دقیق‌تر اسناد، کشف دانش پنهان و بهبود تصمیم‌گیری را فراهم می‌کنند (بوتگا[1] و دا سیلوا[2]، ۲۰۲۰؛ چاترجی[3] و همکاران، ۲۰۲۰؛ اولان[4] و همکاران، ۲۰۲۲؛ طاهردوست[5] و معدنچیان[6]، ۲۰۲۳). هم‌افزایی مدیریت دانش و هوش مصنوعی نیز می‌تواند زمینه‌ساز نوآوری و یادگیری سازمانی باشد (جراحی[7] و همکاران، ۲۰۲۳).

با وجود ظرفیت‌های هوش مصنوعی، چالش اصلی صرفاً به‌کارگیری فناوری‌های جدید نیست، بلکه چگونگی استفاده از این فناوری‌ها برای رفع مشکلات مدیریت دانش، بدون خدشه به اصالت، اعتبار و زمینه تاریخی منابع است. پژوهشگاه‌های تاریخ به دلیل ماهیت خاص منابع، حساسیت اسناد و ضرورت حفظ اصالت داده‌ها، نیازمند رویکردهای ویژه در مدیریت دانش هستند(مرلو، ۲۰۱۷؛ محرابی و همکاران، ۱۴۰۲).برای مثال، ابزارهای هوشمند می‌توانند در استخراج اطلاعات، شناسایی ارتباط میان اشخاص و رویدادها و بازیابی معنایی اسناد نقش داشته باشند؛ اما بهره‌گیری مؤثر از آن‌ها مستلزم وجود منابع دانشی سازمان‌یافته، داده‌های معتبر، زیرساخت مناسب، نیروی انسانی متخصص و سازوکارهای نظارت و ارزیابی است. در نبود توجه هم‌زمان به این الزامات، استفاده از هوش مصنوعی ممکن است به تولید اطلاعات نادقیق، تفسیر نادرست منابع یا بازنمایی ناقص دانش تاریخی منجر شود. از سوی دیگر، پژوهش‌های مرتبط با مدیریت دانش و هوش مصنوعی عمدتاً در محیط‌های سازمانی عمومی، صنعتی و تجاری بررسی شده‌اند و ویژگی‌های محیط‌های پژوهشی و آرشیوی، به‌ویژه پژوهشگاه‌های تاریخ، کمتر مورد توجه قرار گرفته است (پای[8] و همکاران، ۲۰۲۲؛ بنچیک[9]، ۲۰۲۱). .بنابراین، مسئله محوری پژوهش حاضر، فقدان شناختی منسجم از مجموعه الزامات و مؤلفه‌های سازمانی، انسانی، دانشی و فناورانه‌ای است که بتوانند به‌صورت هماهنگ، مدیریت دانش مبتنی بر هوش مصنوعی را متناسب با ماهیت منابع و فعالیت‌های پژوهشگاه‌های تاریخ پشتیبانی کنند

از دیدگاه پژوهش حاضر، کاربرد هوش مصنوعی در پژوهشگاه‌های تاریخ زمانی می‌تواند به بهبود مدیریت دانش

---

[1] Botega
[2] da Silva
[3] Chatterjee
[4] Olan
[5] Taherdoost
[6] Madanchian
[7] Jarrahi
[8] Pai
[9] Bencsik

منجر شود که فراتر از هوشمندسازی فعالیت‌های پراکنده، ارتباطی منسجم میان فرایندهای خلق، سازماندهی، ذخیره، تسهیم و بازیابی دانش برقرار کند. برای نمونه، استخراج خودکار اطلاعات از یک سند تاریخی زمانی به تولید دانش قابل اتکا کمک می‌کند که اصالت سند، زمینه زمانی و مکانی، ارتباط آن با سایر منابع و اعتبار اطلاعات استخراج‌شده نیز بررسی شود. بنابراین، چالش اساسی، ایجاد پیوندی هدفمند میان قابلیت‌های هوش مصنوعی، دانش تخصصی نیروی انسانی و الزامات مدیریت دانش در پژوهشگاه‌های تاریخ است.

بر این اساس، ضرورت انجام پژوهش حاضر از آنجا ناشی می‌شود که برای مواجهه با چالش‌های یادشده، ابتدا باید مشخص شود مدیریت دانش با رویکرد هوش مصنوعی در پژوهشگاه‌های تاریخ از چه مؤلفه‌هایی تشکیل شده و چه الزاماتی باید به‌صورت هم‌زمان مورد توجه قرار گیرند. بدون چنین شناختی، تصمیم‌گیری درباره توسعه سامانه‌های هوشمند، سازماندهی منابع، مستندسازی دانش تخصصی، آموزش نیروی انسانی و ارزیابی نتایج ممکن است به اقداماتی پراکنده و فاقد انسجام منجر شود. از سوی دیگر، ویژگی‌های دانش تاریخی ایجاب می‌کند که ابعاد فناورانه در کنار ملاحظات انسانی، سازمانی، دانشی و اعتبار منابع بررسی شوند. بنابراین، پژوهش حاضر در پی آن است که با شناسایی و تبیین نظام‌مند ابعاد و شاخص‌های مرتبط، شناختی یکپارچه از مؤلفه‌های مدیریت دانش با رویکرد هوش مصنوعی در پژوهشگاه‌های تاریخ فراهم آورد. اهمیت این اقدام در آن است که پیش از هرگونه تصمیم‌گیری درباره کاربرد فناوری‌های هوشمند، مبنایی علمی برای شناخت الزامات، ارتباط میان مؤلفه‌ها و جهت‌گیری پژوهش‌های بعدی فراهم سازد.

ازاین‌رو، پژوهش حاضر با هدف شناسایی و تبیین ابعاد و شاخص‌های مدیریت دانش با رویکرد هوش مصنوعی در پژوهشگاه‌های تاریخ انجام شد و به بررسی نقش هوش مصنوعی در بهبود فرایندهای دانشی، خلق، ذخیره‌سازی، تسهیم و بازیابی دانش و نیز شناسایی چالش‌های این حوزه پرداخت و درصدد پاسخ به این سؤال است که «ابعاد و شاخص‌های مدیریت دانش با رویکرد هوش مصنوعی در پژوهشگاه‌های تاریخ کدام‌اند؟» یافته‌های پژوهش احتمالا می‌تواند ضمن توسعه مطالعات میان‌رشته‌ای، زمینه بهبود فرایندهای دانشی، تصمیم‌گیری مبتنی بر دانش، کاهش دوباره‌کاری و افزایش کارایی پژوهشگاه‌های تاریخ را فراهم سازد و چارچوبی برای پژوهش‌های آینده ارائه دهد.

پیشینه پژوهش

مدیریت دانش به‌عنوان فرایندی نظام‌مند برای خلق، ذخیره، اشتراک‌گذاری و به‌کارگیری دانش، ریشه در نظریه‌هایی مانند سازمان یادگیرنده، سرمایه فکری و چرخه دانش دارد. در این میان، مدل نوناکا و تاکوچی بر تعامل میان دانش ضمنی و صریح تأکید می‌کند و مدل‌هایی مانند پروبست و استانداردهایی نظیر ایزو ۳۰۴۰۱، چارچوب‌هایی اجرایی برای استقرار مدیریت دانش ارائه داده‌اند (نوناکا[1] و تاکوچی[2]، ۱۹۹۵). در سال‌های بعد نیز مفهوم مدیریت دانش با تأکید بر

[1] Nonaka
[2] Takeuchi

فناوری‌های اجتماعی، مشارکت جمعی و تبادل داوطلبانه دانش مطرح شده است (سوتو-آکوستا و سگارا-ناوارو، ۲۰۱۶). پیوند مدیریت دانش با فناوری‌های نوین، زمینه تحول در فرایندهای دانشی را فراهم کرده است. با پیشرفت فناوری، هوش مصنوعی به‌عنوان یکی از توانمندسازهای کلیدی مدیریت دانش مطرح شده است. این فناوری می‌تواند در مراحل مختلف چرخه دانش از جمله خلق، ذخیره، سازماندهی، اشتراک‌گذاری، بازیابی و به‌کارگیری دانش نقش‌آفرینی کند. پژوهش‌ها نشان می‌دهند که یادگیری ماشین در تحلیل داده‌ها و خلق دانش جدید کاربرد گسترده‌ای دارد (لیو[1]، ۲۰۲۲). همچنین داده‌کاوی و تحلیل الگوهای دانشی می‌تواند به بهبود فرایندهای تصمیم‌گیری و مدیریت دانش کمک کند (بوتگا و دا سیلوا، ۲۰۲۰). فناوری‌های پردازش زبان طبیعی، گراف‌های دانش و مدل‌های زبانی پیشرفته نیز امکان تحلیل متون، سازماندهی اطلاعات و بازیابی هوشمند دانش را فراهم می‌سازند (هو[2] و همکاران، ۲۰۲۳). افزون بر این، سیستم‌های توصیه‌گر و ابزارهای هوشمند در تسهیل اشتراک‌گذاری دانش و پشتیبانی از تصمیم‌گیری مبتنی بر دانش نقش مؤثری دارند (پای و همکاران، ۲۰۲۲)

مرور پیشینه پژوهش‌های داخلی نشان می‌دهد که در سال‌های اخیر، توجه به نقش هوش مصنوعی در توسعه و ارتقای مدیریت دانش در سازمان‌ها افزایش یافته است.

اندایش و کیان‌راد (۱۴۰۲) در پژوهشی پیمایشی، رابطه میان هوش مصنوعی و عملکرد کارکنان را با نقش میانجی تسهیم دانش بررسی کردند. جامعه آماری پژوهش شامل کتابداران کتابخانه‌های علوم پزشکی وابسته به وزارت بهداشت بود و داده‌ها از طریق پرسشنامه‌های استاندارد گردآوری و با مدل‌سازی معادلات ساختاری در نرم‌افزار Smart PLS تحلیل شد. نتایج نشان داد که هوش مصنوعی تأثیر مثبت و معناداری بر عملکرد کارکنان دارد و تسهیم دانش نقش میانجی کامل در این رابطه ایفا می‌کند .هوش مصنوعی از طریق تقویت تسهیم دانش می‌تواند بر عملکرد کارکنان اثر مثبت و معنادار داشته باشد. این نتیجه بیانگر آن است که فناوری به‌تنهایی برای بهبود عملکرد کافی نیست و اثربخشی آن به وجود فرهنگ و زیرساخت‌های مناسب برای اشتراک دانش وابسته است.

محرابی، خراشادی‌زاده و کریمیان (۱۴۰۲) در پژوهشی کاربردی با روش ترکیبی، مؤلفه‌های هوش مصنوعی در پیاده‌سازی مدیریت دانش را شناسایی کردند. این پژوهش با استفاده از تحلیل محتوا، پیمایش دلفی و پرسشنامه انجام شد و جامعه آماری آن شامل ۵۵ نفر از استادان و متخصصان حوزه علم اطلاعات، مدیریت فناوری اطلاعات و مدیریت بازرگانی بود. یافته‌ها نشان داد که عواملی مانند زیرساخت فناوری اطلاعات، فرهنگ سازمانی، مهارت کارکنان، فرآیندهای مدیریتی، امنیت اطلاعات و سیستم‌های یکپارچه از مهم‌ترین مؤلفه‌های مؤثر در استقرار مدیریت دانش مبتنی بر هوش مصنوعی هستند.

[1] Liu
[2] Hua

رضایی‌نور و خبازان (۱۴۰۳) در پژوهشی با هدف شناسایی و اولویت‌بندی فرصت‌ها و چالش‌های هوش مصنوعی در مدیریت دانش بر اساس مدل هیکس، نقش چت‌بات‌هایی مانندچت جی پی تی [۱]، بارد[۲]و بینگ[۳] را در فرایندهای مدیریت دانش بررسی کردند. این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر روش توصیفی ـ پیمایشی بود و داده‌ها به‌صورت کمی گردآوری شد. جامعه پژوهش شامل ۱۵ نفر از متخصصان هوش مصنوعی، علوم رایانه و مدیریت دانش بود که به‌صورت قضاوتی انتخاب شدند. داده‌ها با استفاده از پرسشنامه، روش دلفی فازی و تحلیل رابطه خاکستری تحلیل شد. یافته‌ها نشان داد هوش مصنوعی در فرایندهای خلق، اشتراک، ذخیره و به‌کارگیری دانش، هم فرصت‌ها و هم چالش‌هایی ایجاد می‌کند و چت‌بات بارد در میان ابزارهای بررسی‌شده عملکرد مطلوب‌تری داشته است. این تحقیق نشان داد هوش مصنوعی ضمن تسهیل خلق، ذخیره، بازیابی و به‌کارگیری دانش، چالش‌هایی مانند امنیت داده، شفافیت الگوریتمی و سوگیری را نیز به همراه دارد.

عظیمی و الهایی (۱۴۰۳) در پژوهشی کاربردی با روش تحلیلی ـ پیمایشی، امکان‌سنجی هوشمندسازی فرایندهای مدیریت دانش را در شرکت آب جنوب شرق خوزستان بررسی کردند. جامعه آماری پژوهش شامل ۶۰ نفر از مدیران و مسئولان شرکت بود که ۴۲ پرسشنامه مورد تحلیل قرار گرفت. داده‌ها با استفاده از تکنیک دلفی، تحلیل محتوا و پرسشنامه گردآوری و با نرم‌افزار اس. پی. اس. اس[۴] تحلیل شد. یافته‌ها نشان داد که زیرساخت فناوری اطلاعات، فرهنگ سازمانی، منابع مالی، نیروی انسانی و قوانین و مقررات از مهم‌ترین عوامل مؤثر در هوشمندسازی مدیریت دانش هستند و شاخص منابع مالی بیشترین اهمیت را دارد.

در پیشینه خارجی، چاترجی، قوش و چودهوری (۲۰۲۰) در پژوهشی با هدف شناسایی عوامل کلیدی موفقیت در استقرار سیستم یکپارچه هوش مصنوعی[۵]، مدیریت ارتباط با مشتری[۶] و مدیریت دانش [۷]برای بهبود فرایندهای کسب‌وکار، از رویکرد ترکیبی شامل مرور ادبیات، مصاحبه عمیق، طوفان فکری، روش دلفی و مدل‌سازی ساختاری تفسیری [۸] استفاده کردند. جامعه پژوهش شامل شش نفر از خبرگان دارای تجربه در حوزه کسب‌وکار و همچنین کارکنان و پژوهشگران سازمان‌های مختلف در شهرهای دهلی، بمبئی و بنگلور[۹] هند بود. نتایج نشان داد که حمایت رهبری، تأمین منابع مالی کافی و پشتیبانی مدیران واحدهای تخصصی از مهم‌ترین عوامل موفقیت در پیاده‌سازی سیستم‌های یکپارچه هستند و نقش تعیین‌کننده‌ای در ارتقای مدیریت دانش و بهبود فرایندهای سازمانی دارند.

---

[1] ChatGPT
[2] Bard
[3] Bing
[4] SPSS
[5] AI(Artificial Intelligence)
[6] CRM(Customer Relationship Management)
[7] KM(Knowledge Management)
[8] ISM(Interpretive Structural Modeling)
[9] Bengaluru

لئونی، آردولینو، الباز، گوئلی و باکتی (۲۰۲۲) در پژوهشی کاربردی با روش کمی و پیمایشی، به بررسی نقش فرایندهای مدیریت دانش در اثربخشی هوش مصنوعی در شرکت‌های تولیدی پرداختند. جامعه پژوهش شامل مدیران ارشد ۱۰۹۶ شرکت تولیدی ایتالیا بود که از میان آن‌ها ۱۲۰ پرسشنامه قابل استفاده جمع‌آوری و با روش PLS-SEM[1] تحلیل شد. نتایج نشان داد که هوش مصنوعی از طریق تقویت فرایندهای مدیریت دانش شامل کسب، خلق، ذخیره‌سازی، تسهیم و کاربرد دانش، موجب بهبود عملکرد سازمانی و تاب‌آوری زنجیره تأمین می‌شود و فرایندهای مدیریت دانش نقش میانجی در این رابطه ایفا می‌کنند.

ناکاش و بولیزانی (۲۰۲۴) در پژوهشی با عنوان *مدیریت دانش و هوش مصنوعی* به بررسی ارتباط میان مدیریت دانش و هوش مصنوعی پرداختند. جامعه پژوهش شامل مقالات نمایه‌شده در پایگاه اسکوپوس[2] در حوزه مدیریت دانش و هوش مصنوعی بود. ۵۷۲ مقاله منتشرشده طی سال‌های ۲۰۱۳ تا ۲۰۲۳ بررسی شد و سپس مطالعات منتخب به‌صورت کیفی تحلیل شدند. نتایج نشان داد که هوش مصنوعی می‌تواند فرایندهای اصلی مدیریت دانش شامل کسب، مستندسازی، تسهیم و به‌کارگیری دانش را بهبود بخشد و نقش مهمی در توسعه سیستم‌های مدیریت دانش هوشمند ایفا کند. همچنین پژوهشگران تأکید کردند که با وجود رشد چشمگیر مطالعات این حوزه، بیشتر پژوهش‌ها ماهیت نظری دارند و نیاز به مطالعات تجربی درباره تأثیر هوش مصنوعی بر فرایندهای مدیریت دانش و چالش‌های پیاده‌سازی آن همچنان احساس می‌شود.

خان[3]، علی[4]، یاسین‌الله[5] و خان[6] (۲۰۲۵) در پژوهشی با عنوان *نقش هوش مصنوعی در مدیریت دانش از طریق* تحول دیجیتال به بررسی ارتباط میان هوش مصنوعی، مدیریت دانش و تحول دیجیتال پرداختند. جامعه پژوهش شامل مطالعات و منابع علمی مرتبط با این سه حوزه بود. یافته‌ها نشان داد که هوش مصنوعی از طریق فناوری‌هایی مانند یادگیری ماشین، پردازش زبان طبیعی، تحلیل پیش‌بینانه، چت‌بات‌ها و سیستم‌های توصیه‌گر می‌تواند فرایندهای خلق، کسب، ذخیره‌سازی، تسهیم و کاربرد دانش را بهبود بخشد. همچنین نتایج بیانگر آن بود که تحول دیجیتال نقش میانجی در تبدیل قابلیت‌های هوش مصنوعی به عملکرد مؤثر مدیریت دانش دارد و عواملی مانند زیرساخت فناورانه، فرهنگ سازمانی، مهارت‌های انسانی و آمادگی سازمانی در موفقیت این فرایند مؤثر هستند. پژوهشگران تأکید کردند که تلفیق هوش مصنوعی و مدیریت دانش می‌تواند به بهبود تصمیم‌گیری، نوآوری و یادگیری سازمانی منجر شود، هرچند چالش‌هایی مانند مسائل اخلاقی، امنیت داده و مقاومت سازمانی همچنان وجود دارد.

بررسی پیشینه‌های داخلی و خارجی نشان می‌دهد که بیشتر پژوهش‌های انجام‌شده بر نقش هوش مصنوعی در

---

[1] Partial Least Squares Structural Equation Modeling
[2] Scopus
[3] Khan
[4] Ali
[5] Ullah
[6] Khan

بهبود فرایندهای مدیریت دانش، تسهیم دانش، تصمیم‌گیری، عملکرد سازمانی، زیرساخت‌های فناورانه و چالش‌های به‌کارگیری هوش مصنوعی متمرکز بوده‌اند. همچنین برخی مطالعات به فرصت‌ها و چالش‌های هوش مصنوعی، عوامل موفقیت استقرار مدیریت دانش و تأثیر فناوری‌های هوشمند بر چرخه دانش پرداخته‌اند. با این حال، این پژوهش‌ها غالباً هر یک بر جنبه یا مؤلفه‌ای خاص از مدیریت دانش و هوش مصنوعی تمرکز داشته و کمتر به شناسایی و تبیین جامع ابعاد و مؤلفه‌های مدیریت دانش با رویکرد هوش مصنوعی پرداخته‌اند. از سوی دیگر، بخش عمده این مطالعات در سازمان‌های صنعتی، تجاری، آموزشی و خدماتی انجام شده و ویژگی‌ها و الزامات خاص پژوهشگاه‌های تاریخ، از جمله مدیریت و بازنمایی دانش تاریخی، مستندسازی دانش ضمنی پژوهشگران، حفظ میراث دانشی و بهره‌گیری از هوش مصنوعی در محیط‌های پژوهشی و آرشیوی، کمتر مورد توجه قرار گرفته است.

ازاین‌رو، ضرورت انجام پژوهشی برای شناسایی و تبیین ابعاد و مؤلفه‌های مدیریت دانش با رویکرد هوش مصنوعی متناسب با پژوهشگاه‌های تاریخ احساس می‌شود.

روش شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش از نوع کیفی با روش فراترکیب[1] است. انتخاب این روش به دلیل ماهیت چندبعدی موضوع پژوهش و ضرورت شناسایی و اعتبارسنجی ابعاد و شاخص‌های مدیریت دانش با رویکرد هوش مصنوعی در پژوهشگاه‌های تاریخ صورت گرفته است.

فراترکیب یکی از رویکردهای کیفی در فرامطالعه است که با تحلیل و ترکیب یافته‌های پژوهش‌های پیشین، امکان استخراج مفاهیم، مضامین و الگوهای پنهان را فراهم می‌کند (سندلوسکی و باروسو، ۲۰۰۷). در پژوهش حاضر، فرآیند فراترکیب بر اساس الگوی هفت‌مرحله‌ای سندلوسکی و باروسو انجام شده است. این مراحل شامل تنظیم سؤال پژوهش، مرور نظام‌مند ادبیات، جستجو و انتخاب متون مناسب، استخراج اطلاعات، تجزیه‌وتحلیل یافته‌های کیفی، کنترل کیفیت تحلیل و ارائه گزارش نهایی است.

گام اول: تنظیم سؤال پژوهش و تعیین کلیدواژه‌ها. در پژوهش حاضر، سؤال اصلی با تمرکز بر شناسایی و تحلیل ابعاد الگوی مدیریت دانش با رویکرد هوش مصنوعی در پژوهشگاه‌های تاریخ تدوین گردیده است .بنابراین ابتدا مفاهیم محوری شامل مدیریت دانش و هوش مصنوعی شناسایی گردید. سپس با بررسی مقالات، مرورهای نظام‌مند و پژوهش‌های مرتبط، مهم‌ترین حوزه‌های مشترک میان این دو مفهوم استخراج شد .بر این اساس، کلیدواژه‌هایی نظیر ادغام هوش مصنوعی و مدیریت دانش، یادگیری ماشین در مدیریت دانش، وب معنایی و مدیریت دانش و... مکمل انتخاب شدند. همچنین به‌منظور افزایش جامعیت جستجو، معادل‌های فارسی و انگلیسی این کلیدواژه‌ها در پایگاه‌های اطلاعاتی

[1] Meta synthesis

مورد استفاده قرار گرفتند.در نهایت، فهرست کلیدواژه‌های استخراج‌شده از نظر تناسب، کفایت و ارتباط با اهداف پـژوهش توسط اساتید راهنما مورد بازبینی و تأیید قرار گرفت .

جدول ۱: کلیدواژها

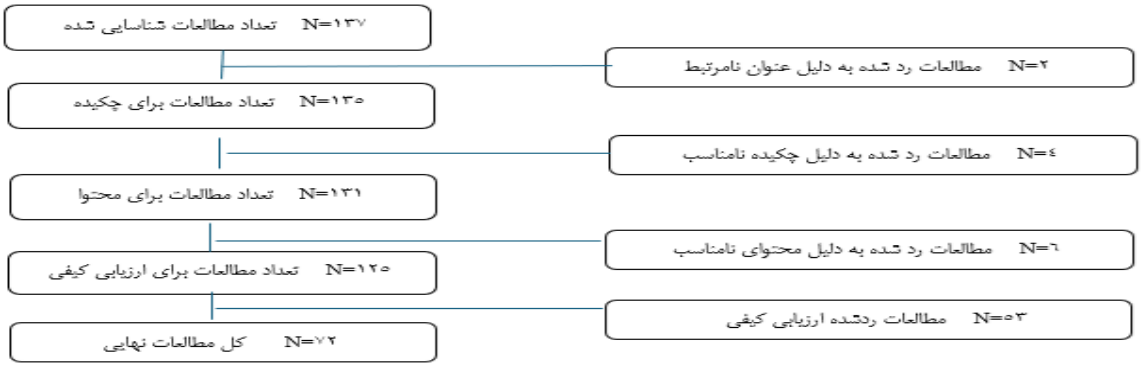
کلیدواژه های فارسی	کلیدواژه های انگلیسی
هوش مصنوعی در مدیریت دانش	Artificial Intelligence in Knowledge Management
ادغام هوش مصنوعی و مدیریت دانش	Integration of Artificial Intelligence and Knowledge Management
چرخه مدیریت دانش	Knowledge Management Cycle
یادگیری ماشین در مدیریت دانش	Machine Learning in Knowledge Management
وب معنایی و مدیریت دانش	Semantic Web and Knowledge Management
مدیریت دانش و هوش مصنوعی در سازمان‌های پژوهشی	Knowledge Management and Artificial Intelligence in Research Organizations
یادگیری سازمانی و هوش مصنوعی	Organizational Learning and Artificial Intelligence
نوآوری دانش و هوش مصنوعی	Knowledge Innovation and Artificial Intelligence
فرهنگ دانش‌محور و هوش مصنوعی	Knowledge-oriented Culture and Artificial Intelligence

گام دوم: جستجو و گردآوری نظام‌مند منابع. در حوزه داخلی، منابع منتشرشده در بازه زمـانی ۱۳۹۵ تـا ۱۴۰۴ و در حوزه خارجی، مطالعات سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۵ مورد بررسی قرار گرفتند. پایگاه‌های داخلی شامل پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی[۱]، نورمگز، ایرانداک و مجموعه مقالات همایش‌ها و پایگاه‌هـای خـارجی شـامل گوگـل اسـکالر[۲]، امرالـد،[۳] ساینس دایرکت[۴] و پروکوئست[۵] بودند. فرایند جستجو، بازیابی و گردآوری منابع در سال ۱۴۰۴ انجام شد.

گام سوم: غربالگری و انتخاب مطالعات مرتبط. در جستجوی اولیه، ۱۳۷ مطالعه شناسایی شد. منابع بازیـابی‌شـده بـر اساس ارتباط با موضوع و اهداف پژوهش غربالگری شدند و پس از این مرحله، ۱۲۵ مطالعه برای بررسی و ارزیـابی کیفـی انتخاب شدند.

گام چهارم: ارزیابی کیفیت مطالعات. کیفیت علمی۱۲۵ مطالعه با استفاده از برنامه مهارت‌های ارزیابی حیاتی[۶] مـورد ارزیابی قرار گرفت. برای این منظور، مقالات بر اساس ۱۰ معیار شامل تناسب اهداف پـژوهش بـا موضـوع مطالعـه، بـه‌روز بودن منابع، کیفیت طرح تحقیق، روش نمونه‌گیری، شیوه جمع‌آوری داده‌ها، انعکاس‌پذیری و قابلیت تعمیم نتایج، رعایـت ملاحظات اخلاقی و استناددهی، دقت تجزیه و تحلیل داده‌ها، شفافیت و وضوح بیان یافته‌ها ارزیابی شـدند. پـس از انجـام ارزیابی کیفی و اعمال معیارهای پذیرش، در نهایت ۷۲ مقاله واجد شرایط تشـخیص داده شـد و بـرای اسـتخراج کـدها و انجام تحلیل نهایی مورد استفاده قرار گرفت.

[1] SID
[2] Google Scholar
[3] Emerald
[4] ScienceDirect
[5] ProQuest
[6] CASP(Critical Appraisal Skills Programme)

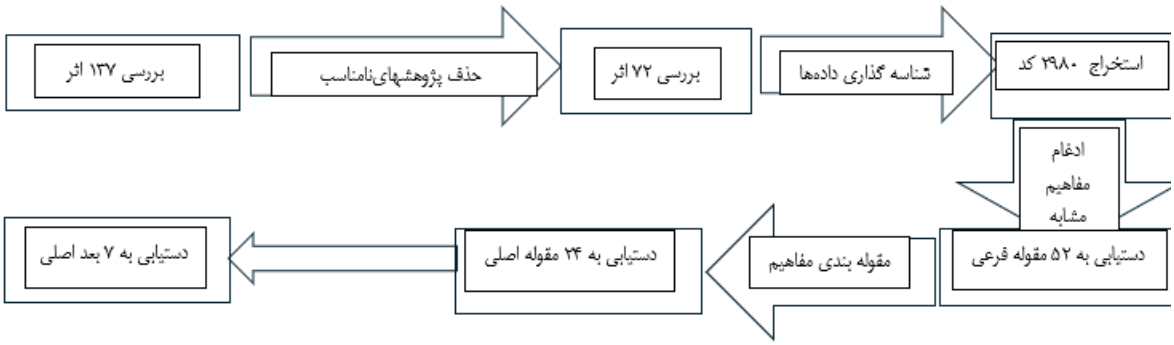
شکل ۱. فرایند غربال یافته‌ها

گام پنجم: استخراج و کدگذاری داده‌ها. تحلیل داده‌ها در این پژوهش به روش فراترکیب و با رویکرد استقرایی (القایی) انجام شد. بدین معنا که مقوله‌ها و ابعاد از پیش تعیین نشده بودند، بلکه مفاهیم، کدها و مقوله‌ها از درون یافته‌های مطالعات منتخب استخراج شدند. در این فرایند، پس از مطالعه دقیق ۷۲ مقاله منتخب، ابتدا مفاهیم و عبارات کلیدی مرتبط با مدیریت دانش و هوش مصنوعی استخراج و به صورت کدهای باز ثبت گردید.

گام ششم: ترکیب، طبقه‌بندی و ارائه یافته‌ها .در این مرحله ، کدهای مشابه بر اساس شباهت معنایی در قالب مفاهیم مشترک و مقوله‌های فرعی دسته‌بندی شدند. سپس مقوله‌های فرعی در سطحی انتزاعی‌تر در قالب مقوله‌های اصلی و در نهایت ابعاد نهایی الگوی پژوهش سازمان‌دهی شدند.(شکل۲)

جدول۲: مثالهایی از روند دریافت ابعاد

مفهوم اولیه	کد باز	مقوله فرعی	مقوله اصلی	بعد
تدوین استراتژی مبتنی بر دانش، همسویی دانش با اهداف سازمان، سیاست‌گذاری در زمینه مدیریت دانش و استفاده از هوش مصنوعی	تدوین راهبرد دانشی، همسویی دانش با اهداف، سیاست‌گذاری هوشمند	راهبرد دانشی هوشمند	راهبرد و سیاست‌گذاری دانشی	راهبری و حاکمیت دانش
خلق دانش جدید، اکتساب دانش از منابع داخلی و بیرونی و استخراج دانش با فناوری‌های هوشمند	خلق دانش، اکتساب دانش، استخراج هوشمند دانش	خلق هوشمند دانش تاریخی در پژوهشگاه تاریخ	خلق و اکتساب دانش	چرخه حیات دانش

شکل۲: فرایند استخراج کدها، مقوله‌ها و ابعاد پژوهش

گام هفتم: کنترل کیفیت تحلیل و ارائه گزارش نهایی. به‌منظور تأمین اعتبار (روایی) یافته‌ها، کدگذاری و تحلیل توسط پژوهشگر انجام شد و نتایج دسته‌بندی و نام‌گذاری مقوله‌ها در مراحل مختلف با اساتید راهنما و مشاور مورد بازبینی قرار گرفت. همچنین، به‌منظور بررسی پایایی فرایند کدگذاری، تعدادی از مقالات به‌صورت هدفمند در اختیار یک ارزیاب آشنا با حوزه موضوعی پژوهش و روش فراترکیب قرار گرفت. پژوهشگر ۶۲۰ کد و ارزیاب دوم ۵۷۰ کد استخراج کردند که ۴۳۰ کد میان دو کدگذار مشترک بود. بر اساس ضریب توافق هولستی [1]، میزان توافق ۷۲,۲۷ درصد به دست آمد که نشان‌دهنده پایایی قابل قبول فرایند کدگذاری است.

پس از اتمام فراترکیب و شکل‌گیری ابعاد و مقوله‌های اولیه، به‌منظور بررسی تناسب، جامعیت و کفایت یافته‌ها با موضوع پژوهش، با ۷ نفر از خبرگان حوزه‌های هوش مصنوعی و مدیریت دانش مصاحبه نیمه‌ساختاریافته انجام شد. خبرگان[2] به روش نمونه‌گیری هدفمند و بر اساس برخورداری از تخصص و تجربه علمی یا اجرایی مرتبط با حوزه‌های مدیریت دانش و هوش مصنوعی انتخاب شدند. ساختار حاصل از فراترکیب در اختیار خبرگان قرار گرفت و دیدگاه آنان درباره تناسب ابعاد و مقوله‌ها و نیز پیشنهادهای اصلاحی، ادغام، تفکیک یا تکمیل آن‌ها دریافت و تحلیل شد. در نهایت، با تلفیق نتایج مصاحبه‌های خبرگان و یافته‌های فراترکیب، برخی مقوله‌ها اصلاح، ادغام یا بازتعریف شدند و ساختار نهایی ابعاد، مقوله‌های اصلی و مقوله‌های فرعی پژوهش شکل گرفت.

[1] Holsti Reliability Coefficient

[2] انتخاب خبرگان با هدف شناسایی و تعیین شاخص‌های هوش مصنوعی در مدیریت دانش انجام شده است.

یافته‌های پژوهش

یافته های حاصل از فراترکیب مطالعات منتخب نشان داد که مدیریت دانش با رویکرد هوش مصنوعی در پژوهشگاه‌های تاریخ دارای ساختاری چندبعدی و میان‌رشته‌ای است. در فرایند تحلیل، پس از استخراج و پالایش کدهای اولیه، در مجموع ۵۲ مقوله فرعی در قالب ۲۴ مقوله اصلی و ۷ بعد کلان دسته‌بندی شدند. این ابعاد شامل: «راهبری و حاکمیت دانش»، «چرخه حیات دانش»، «دارایی‌ها و بازنمایی دانش»، «سرمایه انسانی و فرهنگ دانش‌محور»، «فناوری و زیرساخت دانشی»، «هوشمندسازی مدیریت دانش» و «ارزیابی و ارزش‌آفرینی دانشی» بودند.

جدول ۳. مقوله‌ها و مقالات منتخب

بعد	مقوله اصلی	مقوله فرعی	مقالات منتخب
۱. راهبری و حاکمیت دانش	۱.راهبرد و سیاست‌گذاری دانشی	۱. راهبرد دانشی هوشمند ۲.هم‌راستایی دانشی هوشمند با اهداف پژوهشگاه تاریخ۳. سیاستگذاری هوشمند مدیریت دانش	ریچارد باسکرویل و آلینا دولیپوویچ[1](۲۰۱۷)؛ ابوبکر[2] و همکاران (۲۰۱۹) ;تران–بوستامانته، آلخاندرو[3] و همکاران(۲۰۲۱) ; بنچیک، یودیت (۲۰۲۱)؛ خادمی زاده شهناز و دیگران(۱۴۰۳)؛ثابتی، سعید و دیگران(۱۴۰۳)
	۲.حاکمیت داده و دانش	۱. حاکمیت هوشمند داده و دانش در پژوهشگاه تاریخ ۲. کاربرد مسئولانه هوش مصنوعی در مدیریت دانش	رم، آنتونی جی[4](۲۰۲۰)؛ اشنایدرجانس[5] و همکاران(۲۰۲۰)؛روئیز، م. وهمکاران(۲۰۲۵)[6]؛ خان، جنید اخترو همکاران (۲۰۲۵)؛محمدحسن عظیمی و هادی الهایی (۱۴۰۳) ؛اندایش، سیف الله؛ کیان‌راد، زهرا(۱۴۰۴)
	۳.امنیت و حفاظت دانشی	۱.امنیت هوشمند اطلاعات و دانش۲. صیانت هوشمند از حریم خصوصی داده‌های پژوهشی و آرشیوی	کواچیچ[7] و همکاران (۲۰۲۲)؛ معدنچیان، میترا و طاهردوست، حامد (۲۰۲۳)؛ و تاکوری، سوناینا و همکاران (۲۰۲۴)؛ ثابتی، سعید؛ ملک محمدی، سپیده؛ کسرائی، احمدرضا(۱۴۰۳)، عظیمی ، محمدحسن،الهایی، هادی(۱۴۰۳)، خادمی زاده، شهناز (۱۴۰۳)
	۴.رهبری و حمایت مدیریتی	۱. رهبری دانشی مدیران مبتنی بر داده و هوش مصنوعی در توسعه مدیریت دانش ۲. سرمایه‌گذاری و تأمین هوشمند منابع دانشی پژوهشگاه تاریخ	راکشیت[8] و همکاران(۲۰۲۰)؛ آندراده خیرون، دانیل کریستوبال[9] و همکاران (۲۰۲۵)؛ النقار، عماد عبدالعزیز[10] و همکاران (۲۰۲۵)؛زاهدی، امیر احسان(۱۴۰۳)؛ عظیمی، محمدحسن، اسماعیلی، سمیرا(۱۴۰۰)

[1] Baskerville; Dulipovici
[2] Abubakar
[3] Bustamante-Terán
[4] Rhem
[5] Schniederjans
[6] Ruiz
[7] Kovačić
[8] Rakshith
[9] Andrade Girón
[10] Elnaggar

بعد	مقوله اصلی	مقوله فرعی	مقالات منتخب
۲.چرخه حیات دانش	۱.خلق و اکتساب دانش	۱. خلق هوشمند دانش تاریخی در پژوهشگاه تاریخ ۲. اکتساب و استخراج هوشمند دانش از منابع داخلی و بیرونی ۳. تبدیل دانش ضمنی خبرگان تاریخی به دانش صریح	بوتگا، لوئیز فرناندو دِ کاروالیو و دا سیلوا، جانی کارلوس (۲۰۲۰)؛ گاما، فابیو[1] و همکاران (۲۰۲۳)؛ آندراده خیرون، دانیل کریستوبال و همکاران (۲۰۲۵)؛ گادیچارلا، نیتین ردی [2](۲۰۲۶) ؛برانوش حسین پور، برانوش،رضایی نور، جلال و عموزاد خلیلی، حسین(۱۴۰۱)؛ عباس حسین زاده، عباس، چراغی، زهره(۱۴۰۳)
	۲.سازماندهی و ذخیره دانش	۱.ثبت، ذخیره‌سازی و حفظ هوشمند دانش پژوهشگاه تاریخ	آریاس–پرز، خوزه[3] و سپدا–کاردونا، خایمه[4] (۲۰۲۲)؛ لئونی، لونا [5]و همکاران (۲۰۲۲)؛ شهیدی صادقی، اکبر، شیرمحمدی، مهرداد(۱۴۰۳)؛ علیقلی زاده، مجید، فرهادیان، علی(۱۳۹۹)
	۳.اشتراک و انتقال دانش	۱. تسهیم و همکاری دانشی هوشمند میان پژوهشگران تاریخ ۲. انتقال و تبادل هوشمند دانش با نهادهای تاریخی همکار	باگ، سورجیت[6] و همکاران(۲۰۲۱)؛ اولان، فمی و همکاران (۲۰۲۲)؛ لئونی، لوناو همکاران(۲۰۲۲)؛ حسین زاده، عباس، چراغی، زهره(۱۴۰۳)؛ خادمی زاده، شهناز و دیگران(۱۴۰۳)
	۴.بازیابی و کاربرد دانش	۱.کاربرد هوشمند دانش در تصمیم‌گیری‌های پژوهشی	هو، شیائو[7] و همکاران(۲۰۲۳)؛ پادلی، وحیده[8] و همکاران (۲۰۲۴)؛ براتیانو، کنستانتین[9] و ایوان، الکساندرا[10](۲۰۲۵)؛ خسروی، نگار، جعفری، محبوبه، عبدی، محمدرضا(۱۳۹۵)؛ خرّم منفرد، احمد؛ نصیری سروی، مهدی؛ شجاع الساداتی، سید جواد(۱۴۰۲)
	۵.یادگیری و بهبود مستمر	۱. یادگیری سازمانی و بهبود مستمر هوشمند فرایندهای دانشی	ویکار، یاشوانت[11](۲۰۲۲)؛ مدنچیان، میترا و طاهردوست، حامد(۲۰۲۳)؛ هاگوس، هفتوم گبرگزیابهر[12](۲۰۲۵)؛ سیف الله اندایش، سیف الله، کیان راد، زهرا(۱۴۰۴)
۳.دارایی‌ها و بازنمایی دانش	۱.مدیریت اسناد و محتوا	۱. دیجیتال‌سازی و مدیریت هوشمند اسناد و منابع تاریخی ۲. ایجاد فراداده و نمایه‌سازی هوشمند اسناد تاریخی	وانگ، شائوفنگ[13] و ژانگ، هائو[14](۲۰۲۴)؛ آندراده خیرون، دانیل کریستوبال و همکاران(۲۰۲۵)؛ رضایی نور، جلال، خبازان، بنت الهدی(۱۴۰۳)؛ شهیدی صادقی، اکبر؛ شیرمحمدی، مهرداد(۱۴۰۳)؛ حسین زاده، عباس، چراغی، زهره(۱۴۰۴)

[1]Gama
[2]Gadicharla
[3]Arias-Pérez
[4]Cardona-Cepeda
[5]Leoni
[6]Bag
[7]Hu
[8]*Padeli*
[9]Bratianu
[10]Ioan
[11]Waykar
[12]Hagos
[13]Wang
[14]Zhang

بعد	مقوله اصلی	مقوله فرعی	مقالات منتخب
	۲.مدل‌سازی و معناشناسی دانش	۱.استقرار سامانه‌های هوشمند مدیریت دانش مبتنی بر هستی‌شناسی مفاهیم تاریخی۲. ایجاد گراف دانش تاریخی (اشخاص، رویدادها و اسناد) ۳. ایجاد نقشه دانش مأموریت‌های پژوهشگاه تاریخ	ژو[1] و همکاران(۲۰۲۰)؛ روئیز، م. و همکاران(۲۰۲۵)؛ ناکاش، مایان [2]و بولیزانی، اتوره[3](۲۰۲۴)؛ خان، جنید اختر و همکاران(۲۰۲۵)؛ علیقلی‌زاده،مجید،فرهادیان،علی(۱۳۹۹)؛ سیف الله اندایش، سیف الله، کیان راد، زهرا(۱۴۰۴)
	۳.کیفیت و استاندارد دانش	۱. نقش اعتبارسنجی و کنترل کیفیت هوشمند دانش تاریخی ۲. استانداردسازی و طبقه‌بندی هوشمند دانش۳. اهمیت مدیریت، اماده‌سازی و کنترل هوشمند کیفیت داده‌های تاریخی و پژوهشی در فراهم‌سازی داده‌های معتبر و قابل استفاده برای مدیریت دانش	رم، آنتونی جی. (۲۰۲۰)؛ تاکوری، سونایا[4] و همکاران (۲۰۲۴)؛ و آملیا، ریا ریزکی[5] و یوونو، دودی تگوه[6] (۲۰۲۴)؛ خسروی، نگار، جعفری، محبوبه، عبدی، محمدرضا(۱۳۹۵)؛ رضایی نور، جلال و خبازان، بنت الهدی(۱۴۰۳)
۴.سرمایه انسانی و فرهنگ دانش‌محور	۱.شایستگی‌ها و سرمایه انسانی	۱. توسعه شایستگی‌ها، سواد هوش مصنوعی و توانمندسازی کارکنان ۲.. بهره‌گیری از خبرگی و دانش تخصصی کارکنان در سامانه‌های هوشمند	بوپاتی، پریادارشینی[7] و همکاران (۲۰۲۲)؛ الشادودی، حسنین عبدالرضا عبد[8] (۲۰۲۲)؛ رضایی نور، جلال، خبازان، بنت الهدی(۱۴۰۳)؛ ثابتی، سعید؛ ملک محمدی، سپیده؛ کسرائی، احمدرضا(۱۴۰۳)
	۲.فرهنگ و رفتار دانشی	۱. توسعه فرهنگ، اعتماد و انگیزه اشتراک دانش در محیط هوشمند۲. کاهش دانش پنهانی و تقویت تمایل به اشتراک دانش	التائی، میروات ر.[9] و دشار، مروه م.[10](۲۰۲۴)؛ پادلی، وحیده و همکاران (۲۰۲۴)؛ آندراده خیرون، دانیل کریستوبال(۲۰۲۵)؛ علیقلی‌زاده،مجید،فرهادیان،علی(۱۳۹۹)؛ باشکوه اجیرلو، محمد، قاسمی همدانی، ایمان(۱۴۰۲)؛ زاهدی، امیر احسان(۱۴۰۴)
	۳.پذیرش و تغییر سازمانی	۱. پذیرش هوش مصنوعی و مدیریت مقاومت سازمانی ۲. تعامل انسان و هوش مصنوعی در فرایندهای دانشی	آریاس–پرز، خوزه و سپدا–کاردونا، خایمه (۲۰۲۲)؛ اولان، فمی و همکاران (۲۰۲۲)؛ الشادودی، حسنین عبدالرضا عبد و همکاران (۲۰۲۲)؛ و ماجومدر، سومی[11] و دی، نیلانجان[12] (۲۰۲۵)؛عظیمی، محمدحسن؛ سمیرا اسماعیلی (۱۴۰۰)؛ رضایی نور، جلال، خبازان، بنت الهدی(۱۴۰۳)؛ ثابتی، سعید؛ ملک محمدی، سپیده؛ کسرائی، احمدرضا(۱۴۰۳)
۵.فناوری و زیرساخت	۱.زیرساخت اطلاعاتی و سامانه‌ها	۱. یکپارچه‌سازی هوشمند سامانه‌های اطلاعاتی و دانشی۲. دسترسی به ابزارهای هوشمند	فان، آن–کانگ، فان، تونگ–کانگ[13] و تریو، تان–نگوان[14] (۲۰۲۲)؛ هارش، آکیلش[15] و هارش، اوم کومار[16] (۲۰۲۴)؛ و

[1]Zhou
[2]Nakash
[3]Bolisani
[4]Thakuri
[5]Amelia
[6]Yuwono
[7]Bhupathi
[8]Alshadoodee
[9]Altaie
[10]Dishar
[11]jumderMa
[12]Dey
[13]Phan
[14]Trieu
[15]Harsh
[16]Harsh

بعد	مقوله اصلی	مقوله فرعی	مقالات منتخب
دانشی		همکاری دیجیتال	براتیانو، کنستانتین و ایوان، الکساندرا.؛(۲۰۲۵)؛ حسین پور، برانوش، رضایی نور، جلال و عموزاد خلیلی،حسین (۱۴۰۱)؛ خادمی زاده، شهناز و دیگران(۱۴۰۳)
	۲..مدیریت داده و زیرساخت داده‌ای	۱. بهره‌گیری از رایانش ابری و فناوری‌های نوین هوشمند	هه، شیائومی[1] و برگر–هلمشن، تیری [2](۲۰۲۴)؛ گازی، محمد ابو عیسی[3] و همکاران (۲۰۲۴)؛ و گادیچارلا، نیتین ردی(۲۰۲۶)؛ باشکوه اجیرلو، محمدو قاسمی همدانی، ایمان(۱۴۰۲)؛ زاهدی، امیر احسان(۱۴۰۴)
۶.هوشمندسازی مدیریت دانش	۱.تحلیل و استخراج هوشمند دانش	۱. داده‌کاوی و کشف الگوهای دانش تاریخی۲. پردازش زبان طبیعی و متن‌کاوی اسناد تاریخی۳. تحلیل چندرسانه‌ای دانش	ژو و همکاران (۲۰۲۰)؛ اشنایدرجانس و همکاران (۲۰۲۰)؛ و انشاری، محمد [4]و همکاران(۲۰۲۲)؛عظیمی ، محمدحسن و الهایی، هادی(۱۴۰۳)؛ ثابتی، سعید؛ ملک محمدی، سپیده؛ کسرائی، احمدرضا(۱۴۰۳)؛ سیف الله اندایش، سیف الله، کیان راد، زهرا(۱۴۰۴)
	۲.بازیابی و پیشنهاددهی هوشمند	۱. بازیابی هوشمند و دسترسی به دانش تاریخی از طریق جستجوی معنایی۲.توصیه‌گر و شخصی‌سازی دانش پژوهشی۳. عامل‌ها و دستیارهای هوشمند پژوهشی	ماجومدر، سومی و دی، نیلانجان (۲۰۲۲)؛ طاهان‌پور، سمیه و همکاران (۲۰۲۴)؛ و العلوان، علی عبدالله [5]و همکاران(۲۰۲۵)؛ شهیدی صادقی، اکبر؛ شیرمحمدی، مهرداد(۱۴۰۳)؛ حسین زاده، عباس، چراغی، زهره(۱۴۰۳)
	۳.تصمیم‌یار و استدلال هوشمند	۱. سیستم‌های هوشمند پشتیبان تصمیم و استدلال دانشی۲. استدلال و تبیین‌پذیری خروجی سامانه های هوشمند	اشنایدرجانس و همکاران (۲۰۲۰)؛ باگ و همکاران (۲۰۲۱)؛ ژانگ، ونیائو و همکاران (۲۰۲۵)؛ براتیانو، کنستانتین و ایوان، الکساندرا (۲۰۲۵)؛ و خان، جنید اختر و همکاران (۲۰۲۵)؛.اخباری آزاد، مینا، ابطحی، ابطحی و پورشجاعی، محمدحسین(۱۳۹۷)
	۴.یادگیری ماشین کاربردی	۱. یادگیری ماشین و یادگیری عمیق در تحلیل دانش تاریخی ۲. تحلیل پیش‌بینانه نیازهای پژوهشی آینده	ابوبکر و همکاران (۲۰۱۹)؛ اشنایدرجانس و همکاران (۲۰۲۰)؛ و آندراده خیرون، دانیل کریستوبال و همکاران (۲۰۲۵)؛ شهیدی صادقی، اکبر؛ شیرمحمدی، مهرداد(۱۴۰۳)؛ خادمی زاده، شهناز و دیگران (۱۴۰۳)
۷.ارزیابی و ارزش‌آفرینی دانشی	۱.ارزیابی و بلوغ مدیریت دانش	۱.سنجش هوشمند اثربخشی مدیریت دانش۲.. ارزیابی هوشمند بلوغ دانشی و دیجیتال۳. تحلیل بازگشت سرمایه و صرفه‌جویی حاصل از مدیریت دانش	بنچیک، یودیت (۲۰۲۱)؛ اشنایدرجانس و همکاران (۲۰۲۰)؛ گاما، فابیو و همکاران (۲۰۲۳)؛ و کومار، ساچین[6] و همکاران(۲۰۲۵)؛ .محرابی، نازیلا، خراشادی زاده، سحر و کریمیان، راحله (۱۴۰۲)؛ باشکوه اجیرلو، محمد و قاسمی همدانی، ایمان(۱۴۰۲)؛ زاهدی، امیر احسان(۱۴۰۴)
	۲.پیامدهای عملکردی	۱. بهبود عملکرد و بهره‌وری پژوهشی مبتنی بر تحلیل هوشمند ۲. تقویت نوآوری دانشی و علمی با هوش مصنوعی ۳. ارتقای مزیت رقابتی و جایگاه علمی پژوهشگاه تاریخ	باگ، سورجیت و همکاران (۲۰۲۱)؛ لئونی، لونا و همکاران (۲۰۲۲)؛ و فان، آن–کانگ، فان، تونگ–کانگ و تریو، تان–نگوان (۲۰۲۲)؛ خرّم منفرد، احمد؛ نصیری سروی، مهدی و شجاع الساداتی، سید جواد(۱۴۰۲)؛ رضایی نور، جلال و خبازان، بنت الهدی(۱۴۰۳)

[1] He
[2] Helmchen-Burger
[3] Gazi
[4] Anshari
[5] Alalwan
[6] Kumar

بعد	مقوله اصلی	مقوله فرعی	مقالات منتخب
	۳.پیامدهای دانشی	۱.تقویت سرمایه فکری و دانشی پژوهشگاه تاریخ.۲. تقویت تاب‌آوری و پایداری دانشی پژوهشگاه تاریخ	رم، آنتونی جی. (۲۰۲۰)؛ تران-بوستامانته، آلخاندرو و همکاران (۲۰۲۱)؛ و لئونی، لونا و همکاران(۲۰۲۲)؛ شکاری، محمدرضا، اسمعیلی گیوی، محمدرضا و کشاورز، حمید(۱۳۹۵)؛ شهیدی صادقی، اکبر و شیرمحمدی، مهرداد(۱۴۰۳)

یافته‌ها نشان می‌دهد الگوی مدیریت دانش با رویکرد هوش مصنوعی در پژوهشگاه‌های تاریخ بر **هفت بعد اصلی** شامل راهبری و حاکمیت دانش، چرخه حیات دانش، دارایی‌ها و بازنمایی دانش، سرمایه انسانی و فرهنگ دانش‌محور، فناوری و زیرساخت دانشی، هوشمندسازی مدیریت دانش و ارزیابی و ارزش‌آفرینی دانشی استوار است که در تعامل با یکدیگر زمینه توسعه مدیریت دانش هوشمند را فراهم می‌کنند.

پژوهش حاضر با محدودیت‌هایی همراه بود؛ از جمله محدود بودن منابع به مطالعات منتشرشده فارسی و انگلیسی، عدم دسترسی به برخی اسناد و گزارش‌های منتشرنشده، وابستگی نتایج به کیفیت مطالعات اولیه (و هرگونه محدودیت در پژوهش‌های مبنا می‌تواند بر نتایج نهایی اثرگذار باشد) و تفاوت زمینه‌های پژوهشی مطالعات منتخب. همچنین، با توجه به تحولات سریع حوزه هوش مصنوعی، برخی یافته‌ها ممکن است در آینده نیازمند بازنگری و به‌روزرسانی باشند. از دیگر محدودیت‌های پژوهش حاضر، ماهیت مطالعات موجود در حوزه مدیریت دانش و هوش مصنوعی بود. به‌گونه‌ای که بخش قابل توجهی از منابع یافت‌شده از نوع مفهومی، نظری و مروری بودند و تعداد مطالعات تجربی و میدانی در این حوزه محدودتر بود. بنابراین، این محدودیت ناشی از وضعیت ادبیات پژوهش و کمبود پژوهش‌های تجربی موجود بوده است و نه انتخاب پژوهشگر.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش حاضر نشان داد که مدیریت دانش با رویکرد هوش مصنوعی در پژوهشگاه‌های تاریخ، پدیده‌ای چندبعدی و میان‌رشته‌ای است که تحقق آن مستلزم توجه هم‌زمان به ابعاد راهبردی، فناورانه، انسانی، فرهنگی و فرایندی است. پژوهشگاه‌های تاریخ به دلیل ماهیت خاص منابع دانشی خود، از بسیاری از سازمان‌ها متمایز هستند؛ زیرا با حجم متنوعی از اسناد و منابع متنی، تصویری و آرشیوی، منابع قدیمی و گاه منحصربه‌فرد و نیز دانش تخصصی و ضمنی پژوهشگران و آرشیویست‌ها سروکار دارند. افزون بر این، حفظ اصالت و اعتبار منابع و توجه به زمینه زمانی و مکانی در تحلیل و تفسیر دانش تاریخی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. ازاین‌رو، مدیریت دانش در این پژوهشگاه‌ها صرفاً به ذخیره و سازماندهی اسناد محدود نمی‌شود، بلکه مستلزم حفظ حافظه دانشی، بازنمایی روابط میان اشخاص، رویدادها و اسناد، بازیابی دقیق اطلاعات و بهره‌گیری مسئولانه از فناوری‌های هوشمند است و به سمت نظامی هوشمند، پویا و مبتنی بر تعامل انسان و فناوری حرکت می‌کند. استخراج ۷ بعد، ۲۴ مقوله اصلی و ۵۲ مقوله فرعی نشان می‌دهد که

استقرار مدیریت دانش هوشمند در این مراکز نیازمند نگاهی جامع و یکپارچه است.

نتایج پژوهش در بعد راهبری و حاکمیت دانش نشان داد راهبرد دانشی، سیاست‌گذاری، حمایت مدیریت، تخصیص منابع و حاکمیت داده از الزامات استقرار مدیریت دانش هوشمند است که با یافته‌های چاترجی، قوش و چودهوری (۲۰۲۰)، محرابی، خراشادی‌زاده و کریمیان (۱۴۰۲) و خان، علی، یاسین‌الله و خان (۲۰۲۵) همسو است. در بعد چرخه حیات دانش نیز نقش هوش مصنوعی در بهبود فرایندهای خلق، ثبت، ذخیره، تسهیم، بازیابی و کاربرد دانش مورد تأکید قرار گرفت که با نتایج لئونی و همکاران (۲۰۲۲)، ناکاش و بولیزانی (۲۰۲۴) و خان، علی، یاسین‌الله و خان (۲۰۲۵) همخوانی دارد. در بعد دارایی‌ها و بازنمایی دانش، اهمیت سازماندهی، استانداردسازی، مدیریت اسناد، متادیتا و بازنمایی هوشمند دانش تأیید شد که با یافته‌های خان، علی، یاسین‌الله و خان (۲۰۲۵) همسو است.

در بعد سرمایه انسانی و فرهنگ دانش‌محور، مهارت‌های دانشی و فناورانه، سواد هوش مصنوعی و فرهنگ تسهیم دانش از عوامل مؤثر شناسایی شدند که با نتایج اندایش و کیان‌راد (۱۴۰۲) و محرابی، خراشادی‌زاده و کریمیان (۱۴۰۲) مطابقت دارد. در بعد فناوری و زیرساخت دانشی، زیرساخت فناوری اطلاعات، امنیت، یکپارچگی سامانه‌ها و کیفیت داده‌ها اهمیت یافت که با یافته‌های عظیمی و الهایی (۱۴۰۳) و محرابی، خراشادی‌زاده و کریمیان (۱۴۰۲) همسو است. در بعد هوشمندسازی مدیریت دانش، نقش سیستم‌های هوشمند و ابزارهای تحلیل داده در بهبود فرایندهای دانشی مورد تأکید قرار گرفت که با نتایج رضایی‌نور و خبازان (۱۴۰۳) همخوانی دارد. سرانجام، در بعد ارزیابی و ارزش‌آفرینی دانشی، ارزیابی عملکرد سامانه‌های هوشمند، کیفیت و اعتبار دانش و توجه به مخاطرات هوش مصنوعی ضروری شناخته شد که این یافته نیز با نتایج رضایی‌نور و خبازان (۱۴۰۳) همسو است.

به‌طور کلی، یافته‌ها نشان می‌دهد هوش مصنوعی در مدیریت دانش باید به‌عنوان مکمل توانمندی‌های انسانی در نظر گرفته شود؛ زیرا بخش مهمی از دانش در پژوهشگاه‌های تاریخ در تجربه و دانش تخصصی پژوهشگران، کتابداران و آرشیویست‌ها نهفته است و انتقال آن صرفاً از طریق فناوری امکان‌پذیر نیست. ازاین‌رو، در کنار بهره‌گیری از قابلیت‌های هوش مصنوعی، توجه به تعاملات انسانی، فرهنگ تسهیم دانش و حفظ دانش تخصصی ضروری است. در مجموع، ابعاد و شاخص‌های شناسایی‌شده در این پژوهش، تصویری جامع از مؤلفه‌های مدیریت دانش با رویکرد هوش مصنوعی در پژوهشگاه‌های تاریخ ارائه می‌دهد. بر این اساس، پیشنهاد می‌شود مدیران و سیاست‌گذاران این مراکز ضمن ارزیابی آمادگی سازمان برای بهره‌گیری از هوش مصنوعی، توسعه زیرساخت‌های دانشی و فناورانه، دیجیتالی‌سازی و سازماندهی منابع تاریخی، ارتقای کیفیت داده‌ها، تقویت سواد هوش مصنوعی کارکنان، مستندسازی دانش تخصصی و توسعه ابزارهای جست‌وجو و بازیابی هوشمند را مورد توجه قرار دهند و هم‌زمان، با تدوین سیاست‌هایی در زمینه حاکمیت داده و دانش، امنیت و محرمانگی اسناد، ملاحظات اخلاقی، اعتبارسنجی خروجی‌های هوش مصنوعی و نظارت انسانی، زمینه استفاده مسئولانه و هدفمند از هوش مصنوعی را در فرایندهای مدیریت دانش فراهم سازند.

حمایت مالی: این پژوهش هیچ‌گونه حمایت مالی دریافت نکرده است.

مشارکت نویسندگان:

نویسنده اول و دوم: در ایده موضوع، مفهوم پردازی، طراحی پژوهش، گردآوری داده‌ها، ترجمه متون انگلیسی، تجزیه و تحلیل‌داده‌ها، کدگذاری ، اعتبارسنجی، تفسیر اطلاعات و یافته‌ها و نهایی‌سازی مقاله

نویسنده سوم و چهارم: مشارکت و نظارت در تمام مراحل پژوهش

بیانیه استفاده از هوش مصنوعی: در فرایند تهیه این مقاله، از ابزارهای هوش‌مصنوعی صرفا جهت ویرایش نگارشی و وضوح متن استفاده شده است.

تعارض منافع: نویسندگان هیچ‌گونه تعارض منافع ندارند.

ملاحظات اخلاقی: اصول اخلاقی پژوهش و محرمانگی اطلاعات مشارکت‌کنندگان رعایت شده است.

بیانیه دسترسی به داده‌ها: داده‌ها در صورت درخواست از نویسندگان قابل دسترس است.

سپاسگزاری: بدین‌وسیله از خبرگان ارجمندی که با اختصاص وقت و مشارکت ارزشمند خود در مصاحبه‌های پژوهش، در انجام این مطالعه همکاری کردند، صمیمانه سپاسگزاری می‌شود. همچنین، از داوران محترم مقاله به‌دلیل ارائه دیدگاه‌ها و پیشنهادهای علمی و ساختاری سازنده که در بهبود کیفیت و غنای علمی مقاله مؤثر بوده است، قدردانی می‌شود.

منابع

اخباری آزاد، م.، ابطحی، آ.، و پورشجاعی، م. ح. (۱۳۹۷). توانمندسازهای مدیریت دانش و سنجش ارتباط آن با عملکرد سازمان. *فصلنامه علمی-پژوهشی مدیریت منابع انسانی در صنعت نفت*، ۱۰(۳۸)، ۱۵۹–۱۸۸.

اندایش، س.، و کیان‌راد، ز. (۱۴۰۲). بررسی رابطه بین هوش مصنوعی و عملکرد کارکنان: نقش میانجی تسهیم دانش. *فصلنامه مدیریت دانش*، ۱۲(۴۲)، ۱۲۳–۱۵۰.

رضایی‌نور، ج.، و خبازان، ب. (۱۴۰۳). شناسایی و اولویت‌بندی فرصت‌ها و چالش‌های هوش مصنوعی در مدیریت دانش بر اساس مدل هیکس با استفاده از روش تحلیل رابطه خاکستری. *پژوهش‌نامه پردازش و مدیریت اطلاعات (ایرانداک)*، ۳۹(۳)، ۹۸۳–۱۰۱۸.

شیرزاد، م.، کرمخانی، ح.، و رسولی، ع. (۱۳۹۹). ضرورت استفاده از سیستم‌های هوش مصنوعی در مدیریت سازمان‌ها. *مجموعه مقالات اولین کنفرانس ملی مدیریت و صنعت گردشگری*، ۱۰–۱۹.

طاهریان، ح. (۱۳۹۷). بررسی و تحلیل عوامل تأثیرگذار در مدیریت دانش (مطالعه موردی: هوش مصنوعی). *فصلنامه رویکردهای پژوهشی نو در علوم مدیریت*، ۱(۴)، ۶۹–۸۷.

عباسی، ح.، و سیوندیان، م. (۱۳۹۹). مدیریت دانش و بررسی نقش هوش مصنوعی و سیستم‌های خبره در انواع آن. *فصلنامه پژوهش‌های معاصر در علوم مدیریت و حسابداری*، ۴(۲)، ۷۶–۹۶.

عظیمی، م. ح.، و الهایی، ه. (۱۴۰۳). بررسی و امکان‌سنجی هوشمندسازی فرایندهای مدیریت دانش در شرکت آب جنوب شرق خوزستان. *تعامل انسان و اطلاعات*، ۱۱(۱)، ۵۸–۸۰.

محرابی، ن.، خراشادی‌زاده، س.، و کریمیان، ر. (۱۴۰۲). شناسایی مؤلفه‌های هوش مصنوعی در پیاده‌سازی مدیریت دانش. *علوم و فنون مدیریت اطلاعات*، ۹(۳)، ۳۵۱–۳۹۰.

References

Abbasi, H., & Sivandian, M. (2020). Knowledge management and examining the role of artificial intelligence and expert systems in its various types. *Contemporary Research in Management and Accounting Sciences Quarterly, 4*(2), 76–96. [In Persian]

Akhbari Azad, M., Abtahi, A., & Pourshojaei, M. H. (2018). Knowledge management enablers and assessment of their relationship with organizational performance. *Scientific Research Quarterly of Human Resource Management in the Oil Industry, 10*(38), 159–188. [In Persian]

Andayesh, S., & Kianrad, Z. (2023). Investigating the relationship between artificial intelligence and employee performance: The mediating role of knowledge sharing. *Knowledge Management Quarterly, 12*(42), 123–150. [In Persian]

Anshari, M., Syafrudin, M., Tan, A., Fitriyani, N. L., & Alas, Y. (2023). Optimisation of knowledge management (KM) with machine learning (ML) enabled. *Information, 14*(1), 35. https://doi.org/10.3390/info14010035

Azimi, M. H., & Elhayi, H. (2024). Investigation and feasibility of intelligentizing knowledge management processes in the Southeast Khuzestan Water Company. *Human and Information Interaction, 11*(1), 58–80. [In Persian]

Bencsik, A. (2021). The sixth generation of knowledge management—The headway of artificial intelligence. *Journal of International Studies, 14*(2), 84–101. https://doi.org/10.14254/2071-8330.2021/14-2/6

Botega, L. F. C., & da Silva, J. C. (2020). An artificial intelligence approach to support knowledge management on the selection of creativity and innovation techniques. *Journal of Knowledge Management, 24*(5), 1107–1130. https://doi.org/10.1108/JKM-10-2019-0559

Chatterjee, S., Ghosh, S. K., & Chaudhuri, R. (2020). Knowledge management in improving business process: An interpretative framework for successful implementation of AI–CRM–KM system in organizations. *Business Process Management Journal, 26*(7), 1555–1582. https://doi.org/10.1108/BPMJ-05-2019-0183

Creswell, J. W. (2014). Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches (4th ed.). SAGE Publications.

Hua, X., Tian, Y., Nagato, K., Nakao, M., & Liu, A. (2023). Opportunities and challenges of ChatGPT for design knowledge management. *Procedia CIRP, 119*, 21–28. https://doi.org/10.1016/j.procir.2023.05.001

Jarrahi, M. H., Askay, D., Eshraghi, A., & Smith, P. (2023). Artificial intelligence and knowledge management: A partnership between human and AI. *Business Horizons, 66*(1), 87–99. . https://doi.org/10.1016/j.bushor.2022.03.002

Khan, J. A., Ali, S., Ullah, Y., & Khan, A. (2025). The role of artificial intelligence in knowledge management through digital transformation: A systematic review. *Journal of Management Science Research Review, 4*(2), 354–371. https://jmsrr.com/index.php/Journal/article/view/143

Leoni, L., Ardolino, M., El Baz, J., Gueli, G., & Bacchetti, A. (2022). The mediating role of knowledge management processes in the effective use of artificial intelligence in manufacturing firms. International Journal of Operations & Production Management, 42(13), 411–437. https://doi.org/10.1108/IJOPM-05-2022-0282

Liu, Q. (2022). Analysis of collaborative driving effect of artificial intelligence on knowledge innovation management. *Scientific Programming, 2022*, Article 8223724, 1–8. https://doi.org/10.1155/2022/8223724

Mehrabi, N., Khorashadizadeh, S., & Karimian, R. (2023). Identifying artificial intelligence components in the implementation of knowledge management. *Information Management Sciences and Techniques, 9*(3), 351–390. [In Persian]

Merlo, T. R. (2017). Knowledge management technology: Human-computer interaction & cultural

perspective on pattern of retrieval, organization, use, and sharing of information and knowledge. *Knowledge and Performance Management, 1*(1), 46–54. https://doi.org/10.25161/kpm.1(1).05

Nakash, M., & Bolisani, E. (2024). Knowledge management meets artificial intelligence: A systematic review and future research agenda. In *Proceedings of the 25th European Conference on Knowledge Management (ECKM 2024)*. DOI:10.34190/eckm.25.1.2443

Nonaka, I., & Takeuchi, H. (1995). The knowledge-creating company: How Japanese companies create the dynamics of innovation. Oxford University Press.

Olan, F., Arakpogun, E. O., Suklan, J., Nakpodia, F., Damij, N., & Jayawickrama, U. (2022). Artificial intelligence and knowledge sharing: Contributing factors to organizational performance. *Journal of Business Research, 145*, 605–615. https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2022.03.034

Pai, R. Y., Shetty, A., Shetty, A. D., Bhandary, R., Shetty, J., Nayak, S., Dinesh, T. K., & D'souza, K. J. (2022). Integrating artificial intelligence for knowledge management systems—Synergy among people and technology: A systematic review of the evidence. *Economic Research-Ekonomska Istraživanja, 35*(1), 7043–7065. https://doi.org/10.1080/1331677X.2022.2058976

Rezaei Nour, J., & Khabbazan, B. (2024). Identifying and prioritizing opportunities and challenges of artificial intelligence in knowledge management based on the Hicks model using grey relational analysis. *Information Processing and Management Research Journal (IranDoc), 39*(3), 983–1018. [In Persian]

Salloum, S. A., Al-Emran, M., & Shaalan, K. (2018). The impact of knowledge sharing on information systems: A review. In *Knowledge management in organizations* (pp. 94–106). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-95204-8_9

Sandelowski, M., & Barroso, J. (2007). *Handbook for synthesizing qualitative research*. Springer Publishing Company.

Sanzogni, L., Guzman, G., & Busch, P. (2017). Artificial intelligence and knowledge management: Questioning the tacit dimension. Prometheus. https://doi.org/10.1080/08109028.2017.1364547

Shirzad, M., Karamkhani, H., & Rasouli, S. A. (2020). The necessity of using artificial intelligence systems in organizational management. *Proceedings of the First National Conference on Management and Tourism Industry*, 10–19. [In Persian]

Soto-Acosta, P., & Cegarra-Navarro, J.-G. (2016). New ICTs for knowledge management in organizations. *Journal of Knowledge Management, 20*(3), 417–422. https://doi.org/10.1108/JKM-02-2016-0057

Taherdoost, H., & Madanchian, M. (2023). Artificial intelligence and knowledge management: Impacts, benefits, and implementation. *Computers, 12*, Article 72. https://doi.org/10.3390/computers12030072

Taherian, H. (2018). Investigating and analyzing factors affecting knowledge management (Case study: Artificial intelligence). *Quarterly of New Research Approaches in Management Sciences, 1*(4), 69–87. [In Persian]

Vajpayee, A., & Ramachandran, K. K. (2019). Reconnoitring artificial intelligence in knowledge management. *International Journal of Innovative Technology and Exploring Engineering (IJITEE), 8*(7C), 114–117.